

УДК 94(477.83/.86)“1278”

ГАЛИЦЬКІ ВІЙСЬКА У БИТВІ ПРИ ДЮРНКРУТІ 1278 РОКУ: ФАКТИ І ЗДОГАДИ

Ілля ПАРШИН

Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України,
відділ історії середніх віків
вул. Козельницька 4, Львів 79026, Україна

У статті представлений аналіз західних хронік XIII–XV ст. (“Ottokars Österreichische Reimchronik”, “Österreichische chronik von den 95 Herrschaften” Леопольда з Відня, “Anonymi Leobensis Chronicon”, “Liber certarum historiarum” абата Іоанна з Віктринга, “Historie de gestis Romanorum Principum” Дітріха з Нієма, “Chronica Austriae” Томаса Ебендорфера, “Die Weltchronik des Mönchs Albert 1273/1277–1454/56” і “Chronica Austriae” Вейта Арнпека). Всі вищевказані джерела відзначають участь Лева Даниловича, іменованого “королем Русі” (“rex Rusciae”), в битві при Дюрнкруті у 1278 р. між чеським королем Пшемислом-Оттокар II і Рудольфом I Габсбургом. Досліджені джерела точно вказують, що галицькі війська були союзниками саме чеської сторони. Подібні свідчення дуже важливі для дослідження дипломатичної політики Лева Даниловича в останній чверті XIII століття. Подальша наукова дискусія із залученням нових джерел проллє більше світла на це важливе питання, а детальний їх аналіз дозволить з’ясувати ім’я першого хроніста, котрий зазначив ім’я галицького князя Лева Даниловича серед активних учасників великої битви між чеським королем і засновником династії Габсбургів.

Ключові слова: Лев Данилович, Пшемисл-Оттокар II, Рудольф I Габсбург, Дюрнкрут, “rex Rusciae”.

Політичні процеси на руських землях другої половини XIII ст. віддавна привертають увагу дослідників. Однак нестача джерельного матеріалу все ще залишає чимало темних плям на історичному тлі цієї епохи. Особливо це стосується Галицько-Волинського князівства, правителі якого, хоч і підтримували активні стосунки із сусідніми європейськими монархами, проте інформацію про їх зовнішньополітичну діяльність доводиться збирати фактично по крихтах. З цієї причини кожна писемна пам’ятка заслуговує на ґрунтовний аналіз.

На тлі інших західноруських князів цього періоду, виокремлюється постать Лева Даниловича (1225/28–1299/01). Сміливий і невтомний воїн, вправний дипломат та енергійний політик, котрий отримав й утримав батьківську спадщину у доволі скрутний час – князь Лев, однак, заслужив собі не найкращу репутацію, адже редактори руських літописів, перебуваючи на службі його волинських родичів, перейняли від них певну неприязнь до цієї особи. Така тенденційна оцінка додалася до нестачі інших джерельних свідчень, тому політична діяльність галицького князя Лева Даниловича у науковій літературі досліджена фрагментарно¹, а отже

¹ Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти князя Лева? / М. Грушевський // Записки НТШ. Т. 45. 1902. С. 1–22; Линниченко И. Грамоты галицкого князя Льва и значение подложных

детального висвітлення потребують ті проблеми, які тривалий час залишалися поза увагою істориків.

Однією з них, на нашу думку, є питання щодо участі галицького князя у битві 26 серпня 1278 р. під Дюрнкрутом (інша назва – битва на Моравському полі), внаслідок якої територія Австрії, колишнього лену Бабенбергів, стала родинною власністю династії Габсбургів² і в майбутньому послугувала об'єднувчим ядром для могутньої імперії. Військовий конфлікт між чеським монархом Пшемислом-Оттокар II (1233–1278) та імператором Рудольфом I Габсбургом (1218–1291) отримав належне висвітлення у історіографії³. Зауважимо, що численні згадки про галицького князя в європейських хроніках не пройшли повз увагу дослідників⁴, однак ця тема потребує подальшого детального дослідження, у тому числі і ґрунтовного аналізу джерельної бази.

документов как исторического источника / И. Линниченко // Известия Отделения русского языка и словесности. Т. 9. Кн. 1. 1904. С. 80–102; *Генсьорський А.* З коментарів до Галицько-волинського літопису (волинсько-галицькі грамоти XIII ст.) / А. Генсьорський // Історичні джерела та їх використання. Т. 4. Київ, 1964. С. 171–184; *Маркевич О.* Невідома грамота князя Лева Даниловича // Архіви України. 1968. № 5. С. 23–29; *Купчинський О.* Дослідження та публікації грамот Галицько-Волинського князівства у XVIII ст. / О. Купчинський // Київська Русь: Культура, традиції. Київ, 1982. С. 129–149; *Войтович Л.* Удільні князівства Рюриковичів та Гедиміновичів XII–XVI ст. / Л. Войтович. Львів, 1996; *Його ж.* Де була столиця Лева Даниловича (Джерелознавчий аспект проблеми) / Л. Войтович // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. Т. 1. Київ–Львів, 2004. С. 712–720; *Його ж.* Військове мистецтво Галицько-Волинської держави: князь Лев Данилович / Л. Войтович // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Львів, 2004. № 502. Держава та армія. С. 13–18; *Його ж.* Штрихи до портрета князя Лева Даниловича / Л. Войтович // Україна в Центрально-Східній Європі. 2005. № 5. С. 143–156; *Його ж.* Галицько-волинські етюди / Л. Войтович. Біла Церква, 2011; *Dąbrowski D.* Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich / D. Dąbrowski. Poznań; Wrocław, 2002; *Id.* O zgonie Daniela Romanowicza i jego następcach dla Rusi Halicko-Wołyńskiej / D. Dąbrowski // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича / Відпов. редактор Микола Литвин (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць). Львів, 2011. Вип. 20. С. 289–305.

² *Воцелка К.* История Австрии. Культура, общество, политика / К. Воцелка; пер. с нем. В. Брун-Цеховского, О. Величко, В. Ковалева. Москва, 2007. С. 75.

³ *Šusta J.* České dějiny II/I. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví / J. Šusta. Praha, 1935; *Žemlička J.* Století posledních Přemyslovců / J. Žemlička. Praha, 1998; *Döpch H.* Österreichische Geschichte, 1122–1278. [Bd. 3], Die Länder und das Reich: Der Ostalpenraum im Hochmittelalter / H. Döpch. Wien, 1999; *Kořánková V.* 26. 8. 1278. Moravské pole. Poslední boj zlatého krále / V. Kořánková. Praha, 2006.

⁴ Див. *Dąbrowski D.* Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza z sąsiadami zachodnimi w latach 1263–1299/1300 / D. Dąbrowski // Галичина та Волинь у добу середньовіччя. Історичні та культурологічні студії. Т. 3. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. Львів, 2001. С. 42–69; *Mika N.* Walka o spadek po Babenbergach 1246–1278 / N. Mika. Racibórz, 2008; *Войтович Л.* Лев Данилович і загадки “австрійського узла” (1272–1278) / Л. Войтович // *Rossica Antiqua*. 2011. № 2. С. 120–139.

Німецькомовні хроніки про участь Лева Даниловича у битві при Дюрнкруті

Мабуть, першим про руські контингенти Лева Даниловича у війську Пшемисла-Оттокара II повідомив у своїй римованій хроніці Оттокар Штирійський⁵. Згідно свідчень хроніста, князь Лев, названий на сторінках джерела королем (“*kunic Lê von Riuzen*”), відправив допомогу чеському монарху⁶.

Свідчення Оттокара Штирійського цінні тому, що сам хроніст (пом. 1318 р.) був, безперечно, добре поінформованим про події такого недалекого минулого. Звинувачення у тому, що він більше цікавився поетичною стороною свого твору, ніж достовірністю історичної інформації⁷, мабуть, безпідставні. Принаймні, як влучно підмітив Леонтій Войтович, вони точно не стосуються подій 1278 р., адже австрійський автор не мав жодної потреби фальсифікувати свої свідчення, вписуючи ім'я руського князя до лав союзників Пшемисла-Оттокара II⁸.

Не менш важливою є звітка іншого німецькомовного автора – Леопольда з Відня (1340–1400)⁹. В історіографії тривалий час він був відомий як Леопольд Штайнрутер, однак на сьогоднішній день версія, що хроніст дійсно мав таке прізвище-додаток, переглянута¹⁰.

У хроніці серед союзних військ Пшемисла-Оттокара II, позначений і Лев Данилович (“*chünig Lee von Reüssen*”)¹¹. Дослідники, щоправда, відзначають, що ця згадка могла бути запозичена в Оттокара Штирійського¹². На нашу думку, це зауваження цілком доречне: контингенти союзних військ в армії чеського короля перераховані у тій самій послідовності та складі. Єдина різниця – Леопольд переписав свідчення свого попередника прозою. Однак не можна оминати увагою того факту, що саме твір віденського автора ліг в основу написання багатьох історичних хронік пізніших часів. Про популярність твору

⁵ Ottokars Österreichische Reimchronik / Hrsg. J. Seemüller // Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken (далі – MGH. DC.). Т. 5. Bd. 1. Hannoverae, 1890.

⁶ Ibid. P 201–202. Також див. *Войтович Л.* Лев Данилович и загадки “австрійського узла” (1272–1278)... С. 133.

⁷ *Huber A.* Die steiersche Reimchronik und das österreichische Interegnum // Mittheilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung (далі – MIÖG). 1883. Т. 4. S. 41–74.

⁸ *Войтович Л.* Лев Данилович и загадки “австрійського узла” (1272–1278)... С. 133–134.

⁹ Österreichische chronik von den 95 Herrschaften / Hrsg. J. Seemüller // MGH. DC. Т. 6. Bd. 1. Hannoverae et Lipsae, 1909.

¹⁰ *Uiblein P.* Leopold von Wien (Leupoldus de Vienna) / P. Uiblein // Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon / Hrsg. von K. Ruth. Aufl. 2. Bd. 5. Berlin, New-York, 1985. S. 716–723.

¹¹ Österreichische chronik von den 95 Herrschaften... P. 133.

¹² *Heiling K.* Leopold Stainreuter von Wien der Verfasser der sogenannten Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften / K. Heiling // MIÖG. Innsbruck, 1933. Т. 47. S. 257; *Войтович Л.* Лев Данилович и загадки “австрійського узла” (1272–1278)... С. 134.

Леопольда з Відня говорить хоч би те, що рукописних примірників його німецькомовної праці збереглося близько 50 екземплярів¹³.

Свідчення “Anonymi Leobiensis Chronicon” та “Liber certarum historiarum” абата Іоанна з Віктрінга

Серед латиномовних пам’яток, у котрих йдеться про перебіг боротьби між чеським королем та імператором Священної римської імперії, для дослідника історії Галицько-волинського князівства важливе місце займає “Anonymi Leobiensis Chronicon”, вперше впроваджена до наукового обігу 1721 р. Ієронімом Пежем¹⁴. На сторінках цього джерела знаходимо пряму вказівку про те, що галицький князь Лев Данилович брав участь у битві під Дюрнкрутом, де виступив важливим союзником чеського короля, котрого хроніст вважав за потрібне виокремити з інших:

Рудольф же Владислава [Ласло Куна – І. П.], короля Угорщини, свевів, австрійців, штирійців, каринтійців скликає, велике військо [через річку] переправляючи. Однак Оттокар Лева, короля Русі, богемів, поляків, майсенців, саксонців, моравів, тюрингів великою щедрістю привертає та на полі Моравському розташовує. Нараховано ж було 30 000 ратників; Рудольф заледве четверту частину цієї кількості мав [...]. Поле битви на чотири частини свої [Рудольф] розділяє: першу і другу – угорцям, вправним у стрільбі, доручає; у третій свевів, штирійців, каринтійців, карніоланів*, під керівництвом знаної сім’ї зальцбургської розміщує; четвертою король з австрійцями керує: з допомогою Капеллера**, мужа найсміливішого, з обраними, щоб той помічав втомлених і поміч їм надавав. Оттокар шість ліній виокремлює: у першій із королем були саксонці, у другій – морави, у третій – пльзенці [Pilsnenses – війська з чеського замку Пльзень. – І. П.], у четвертій – тюринги й майсенці, у п’ятій та шостій – з баварцями польських зятів зброя могутня, виділяє себе також Мілот, воєвода штирійський, для того, щоб подвигам ратним сприяти та втомленим допомагати. Та не лякає Рудольфа смертоносний натовп, бо не у кількості, але на небі є сила [...]¹⁵.

¹³ Див. Seemüller J. Einleitung / J. Seemüller // MGH. DC. T. 6. Bd. 1. P. 1–73.

¹⁴ Anonymi Leobiensis Chronicon libris sex comprehensum, a Christo nato usque ad annum ejusdem MCCCXLIII / R.D.P. Hieronymus Pez // Scriptores Rerum Austriacarum veteres ac genuine. T. 1. Lipsiae, 1721. Col. 756–972.

* Карніола – латинська назва сучасної словенської Країни.

** Ульріх Капеллер – командувач ар’єргардом австрійського війська.

¹⁵ В оригіналі: Rudolfus autem Ladislaum Regem Hungariae, Swevos, Australes, Stirienses, Karinthianos, advocat, exercitum magnum conflans. Sed Otakerus Leonem Regem Ruthenorum, Bohemos, Polonos, Misnenses, Saxones, Moravos, Thuringos largo congiario allicit, et in Campis Marchiae fluminis se componit. Aestimatus est autem habuisse 30 000 pugnatorum; Rudolfus vero vix hujus numeri quartam partem habuit ... Capto campo in quatuor Ordines suos scindit; primum et secundum Hungaris, aptis ad jacula; commendavit; ad tertium Swevos, Stirienses, Karinthianos, Carniolanos, Salczburgensis Praesulis familiam collocavit; quartum Rex cum Australibus gubernavit: sequestrans virum strenuum Capellarium cum electis, ut lassis prout cerneret subveniret. Otakerus acies sex distinxit, in primum cum Rege fuere Saxones, in secunda Moravi, in tertia Pilsnenses, in quarta Thuringii et Misnenses, in quinta et sexta cum Babaris Polonicae gentis fortissima armatura, deputavit etiam ipse Milotum Stiriensem Capitaneum, ut laborantibus succurreret et lassatis. Nec teruit Rudolfum excessiva multitudo, quia non in multitudine, sed de coelo fortitudo est [...]. – Anonymi Leobiensis Chronicon... Col. 848–849.

З огляду на значимість цього уривку для дослідження дипломатичної діяльності Лева Даниловича, існує необхідність детальніше розглянути питання автентичності цього запису та, за можливості, визначити джерело його походження.

“*Anonymi Leobiensis Chronicon*” (написана не пізніше середини XIV ст.) перебуває у полі зору дослідників уже тривалий час¹⁶. Ім'я її автора на сьогоднішній день достовірно не відоме, однак не має сумнівів, що хроніку скомпільовано з кількох давніших джерельних пам'яток, серед яких дослідники виділяють фрагменти твору абата Іоанна з Віктрінга (лат. – *Iohannis abbatis Victoriensis*) “*Liber certarum historiarum*”¹⁷. Німецький дослідник Федор Шнайдер, котрий був головним редактором згаданого видання на початку XX ст., навіть дійшов висновку, що т.зв. редакція *D* твору Іоанна з Віктрінга і була, власне, “*Anonymi Leobiensis Chronicon*”¹⁸. Але на сьогоднішній день цю тезу переглянуто. Австрійський медієвіст і джерелознавець Альфонс Лотскі зауважив, що авторство анонімної хроніки не можна приписувати Іоанну, хоча з його твору й справді було позичено немало¹⁹, а одні з останніх досліджень показали, що в “*Anonymi Leobiensis Chronicon*” можна однаково простежувати впливи творів Іоанна з Віктрінга і Мартіна з Троппау²⁰. Таким чином, питання про авторство анонімної хроніки знову стає предметом для дискусії²¹.

Для нашого дослідження важливо, що генетичний зв'язок між “*Liber certarum historiarum*” та “*Anonymi Leobiensis Chronicon*” простежується дуже чітко²². Зокрема, цитований нами уривок із анонімного оповідання майже дослівно співпадає зі свідченнями хроніста Іоанна²³, твір якого є важливим джерелом із східноєвропейської історії XII–XIV ст.

Дитячі роки та юність Іоанна приховані від очей істориків – ні місця його народження, ні точної дати появи хроніста на світ ми не знаємо. Загальноприйнятою є думка А. Лотскі, котрий припускав, що Іоанн народився у 1270-х рр., але не пізніше 1280 р.²⁴ Упродовж XIX – на початку XX ст. вважалося,

¹⁶ Zahn J. *Anonymi Leobiensis Chronicon nach dem Originale herausgegeben* / J. Zahn. Graz, 1865; Haider S. *Untersuchungen zur Chronik des Anonymus Leobiensis* / S. Haider // МІЦГ. 1964. № 72. С. 364–381; Stelzer W. *Die Chronik des “Anonymus Leobiensis” und die Leobener Martinschronik* / W. Stelzer // МІЦГ. 1995. № 103. С. 369–391.

¹⁷ *Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum* / F. Schnider // *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*. Т. 1. Libri I–III. Hannoverae et Lipsiae, 1909.

¹⁸ Schneider F. *Praefatio* // *Ibid.* P. 14–15.

¹⁹ Lhotsky A. *Quellenkunde zur mittelalterlichen Geschichte Österreichs* / A. Lhotsky // МІЦГ. *Ergänzungsband*. Graz–Köln, 1963. С. 301–304.

²⁰ Stelzer W. *Die Chronik des “Anonymus Leobiensis”*... С. 369–391.

²¹ Bassi U. *Johann von Viktring und der Anonymus Leobiensis* // Bassi U., Kamptner M. *Studien zur Geschichtsschreibung Johanns von Viktring* / U. Bassi, M. Kamptner. Klagenfurt, 1997. С. 11–41.

²² Див. Mliner J. *Janez Vetrinjski in njegovo poznavanje Kranjske v Knjigi resničnih zgodb (Liber certarum historiarum)* / J. Mliner // *Zgodovinski Časopis*. Letnik 58. 2004. № 3–4. С. 279–280.

²³ *Iohannis abbatis Victoriensis*... P. 277.

²⁴ Lhotsky A. *Johann von Viktring* // *Europäisches Mittelalter: Aufsätze und Vorträge* / H. Wagner, H. Koller. Munich, 1970. С. 132–133.

що батьківщиною хроніста була Лотарингія. Таке припущення базувалося на діалектизмах, уживаних Іоанном під час написання своїх праць²⁵. Згодом від цієї версії відмовилися, бо нові, ґрунтовніші, дослідження показали, що у лексиці хроніста більш виразно проступають баварські й австрійські впливи²⁶, тому місце його народження варто шукати у цих краях.

Перша точно датована звітка щодо Іоанна відноситься до 1312 р., коли майбутній хроніст вже у зрілому віці став абатом монастиря у Віктрінзі. У самому монастирі він, однак, надовго не затримується. Обіймаючи посаду капелана при світських владиках, супроводжував короля Чехії Іоанна Люксембурзького (1296–1346) під час його візиту до Італії, а після цього перебував на службі у правителів Каринтії²⁷. При цьому Іоанн зберіг за собою посаду абата, на котрій перебував до смерті у 1345 р.²⁸ або, що набагато вірогідніше, 1347 р.²⁹

Причини, які побудили освіченого монаха взятися за написання історії, наразі теж невідомі. Дослідники припускають, що до створення “*Liber certarum historiarum*” його змусили династичні суперечки у краї³⁰. Але це зовсім не означає, що Іоанн просто виконав політичне замовлення; до написання свого твору він поставився дуже серйозно, залучивши чимало інших джерел, частина з яких не збереглася до нашого часу³¹.

Зазначимо, що серед праць попередників, використаних абатом із Віктрінга, чільне місце посіла вже згадувана нами римована хроніка Оттокара Штирійського³². Однак стверджувати, що відомості про хід битви при Дюрнкруті були дослівно переписані з цього джерела, мабуть, було б неправильним, адже ні загальної кількості військ, ні їх розташування на полі бою хроніст Оттокар не подає. До того ж різняться ці джерела і порядком перерахування чеських союзників: Іоанн із Віктрінга виокремив за іменем лише князя Лева та поставив його на перше місце серед помічників Пшемисла-Оттокара II, у той час як у римованій хроніці кожен союзний контингент був названий разом зі своїм керманичем.

З огляду на це, запис про битву під Дюрнкрутом 1278 р. у “*Liber certarum historiarum*”³³ й аналогічний йому в “*Anonymi Leobensis Chronicon*”³⁴ можна

²⁵ Schneider F. Studiren zu Johannes von Viktring / F. Schneider // Neues Archiv. 1903. № 28. S. 149.

²⁶ Fichtenau H. Beiträge zur Mediävistik. Ausgewählte Aufsätze. Bd. 3 / H. Fichtenau. Lebensordnungen – Urkundenforschung – Mittelalter. Stuttgart, 1986. S. 301–305; Mliner J. Janez Vetrinjski... S. 275–276.

²⁷ Ibid. S. 276.

²⁸ Lhotsky A. Johann von Viktring... S. 133.

²⁹ Див. Goes W. Translatio Imperii. Ein Beitrag zur Geschichte des Geschichtsdenkens und der politischen Theorien im Mittelalter und in der frühen Neuzeit / W. Goes. Tübingen, 1958. S. 211.

³⁰ Див. Mliner J. Janez Vetrinjski... S. 277.

³¹ Schneider F. Praefatio... P. 16–20.

³² Ibid. P. 18–19.

³³ Iohannis abbatis Victoriensis... P. 277.

³⁴ Anonymi Leobensis chronicon... Col. 848–849.

вважати цілком автентичними повідомленнями, почерпнутим, можливо, з невідомого джерела. Належали ж обидва ці свідчення, вірогідно, перу Іоанна з Віктрінга.

Щоправда, невеличка різниця між “*Anonymi Leobensis Chronicon*” і працею Іоанна у дописі за 1278 р. все-таки існує. Так, наприклад, непослідовно записано військові контингенти армії Пшемисла-Оттокара II та їх розташування під час битви (зокрема, у першій лінії чеського короля в “*Anonymi Leobensis Chronicon*” пропущені богемські війська³⁵). Дослідника історії Галицько-Волинської Русі найбільше спантеличить згадка про “битву” князя Лева із орлиним військом Рудольфа I:

Бачить [Рудольф] на правду орлину битву із Левом: і в битві запеклій то один переважає, то інший, і таким чином розривали вони один одного³⁶.

Але це тільки редакційна помилка, бо у “*Liber certarum historiarum*” “лев” написано з маленької літери – “*leon*”³⁷. Отже, Іоанн використав образне порівняння імператора Священної Римської імперії (геральдичний символ – орел) та чеського короля (геральдичний символ – лев), бо наприкінці тієї самої оповіді прямо вказується, що під “левом” розумівся, власне, чеський король³⁸.

Звертає на себе увагу і те, що в описі бойових порядків війська Пшемисла-Оттокара II у битві при Дюрнкруті немає ні імені Лева Даниловича, ні згадки про руські війська. Однак у т.зв. редакції A2 твору Іоанна з Віктрінга вказується, що у п’ятій та шостій лініях все-таки розміщувалися галицькі війська: “[...] у п’ятій та шостій – з баварцями польських зятів та русинів зброя могутня [...]”³⁹. Проте автентичність цього допису, як і всієї редакції A2 загалом, викликає немало запитань⁴⁰. В “*Anonymi Leobensis Chronicon*”, не зважаючи на достатньо розлогий опис битви⁴¹, руські війська не згадуються жодного разу.

“*Historie de gestis Romanorum principum*” Теодоріха (Дитріха) з Нієма

До джерельних пам’яток XIV–XV ст., які згадують про участь галицького князя Лева Даниловича у битві при Дюрнкруті 1278 р., належить “*Historie de gestis Romanorum principum*” Теодоріха (Дитріха) з Нієма⁴². Як і попередні

³⁵ *Anonymi Leobensis chronicon*... Col. 848–849.

³⁶ “Vidit enim aquilam pugnans cum Leone: et sub dubia forte nunc hic praevaluit, nunc illa, et sic se invicem lacerabant”. *Ibid.* Col. 849.

³⁷ *Iohannis abbatis Victoriensis*... P. 277.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ “[...] in quinta et sexta cum Babaris Polonicae gentis et Rhutenorum fortissima armatura [...]”. *Ibid.*

⁴⁰ *Schneider F. Praefatio*... P. 13–14.

⁴¹ *Anonymi Leobensis chronicon*... Col. 848–852.

⁴² *Theodoricus de Niem. Historie de gestis Romanorum Principum. Cronica. Gesta Karoli Magni imperatoris / Hrsg. È. Colberg, J. Leuschner// Monumenta Germaniae Historica. Staatschriften des späteren mittelalters. T. 5. Historisch-politische Schriften des Dietrich von Niem. Bd. 2. Stuttgart, 1980.*

хроністи, цей середньовічний автор розміщує руські війська у складі армії Пшемисла-Оттокара II:

Тому, чули, король Рудольф короля Угорщини, свевів, австрійців, каринтійців та штирійців, збираючи велике військо, залучає; Оттокар же короля Русі, богемів, поляків, саксонців, майсенців, моравів і тюрингів щедрими дарами грошовими привертає до битви, для чого було близько 30 000 воїнів оплачено⁴³.

Біографія Дитріха відома уривчасто. Майбутній хроніст народився 1340 р. у Північній Вестфалії. Відомості про його навчання не збереглися – дослідники відзначають лише, що Дитріх, здобувши освіту, працював “нотарем” у найвищому папському апеляційному суді (т.зв. *Tribunal Apostolicum Rotae Romanae*), після чого відбув до Рима. Молодий та обдарований нотаріус привернув увагу папи Урбана VI (1318–1389), котрий довірив йому посаду аббревіатора*. У часи Папи Боніфація IX (1356–1401) Дитріх мав стати князем-єпископом Вердена, однак протидія місцевих феодалів завадила цьому. Повернувшись до апостольської столиці у 1403 р., він зайнявся написанням історичних творів, не забуваючи при цьому про церковну роботу (був радником римських Пап і активним учасником Собору у Констанці (1414–1418), де відстоював єдність та реформи Церкви). Помер хроніст 1418 р. у Маастрихті⁴⁴.

Безумовно, працюючи у канцелярії апостольської столиці, Дитріх міг скористатися багатьма джерелами⁴⁵. Для нашого дослідження важливим є те, що його свідчення про битву при Дюрнкруті 1278 р., на нашу думку, є лаконічним переказом військового конфлікту, запозиченим із “*Liber certarum historiarum*” Іоанна з Віктрінга чи “*Anonymi Leobiensis Chronicon*”. Можливо, існувала й інша, давніша хроніка, яка слугувала першоджерелом для усіх трьох творів.

Звертає на себе увагу також той факт, що Дитріх з Ніема сприймає союзні Пшемислу-Оттокару II війська як найманців, свідченням чого є хоча б згадка про “щедрі грошові дари”⁴⁶. Вірогідно, хроніст не володів інформацією про те, що ці контингенти очолювали князі і вони не були просто ватагами авантюристів. В історіографії були спроби довести найманій характер армії чеського короля⁴⁶, однак на сьогоднішній день їх спростовано⁴⁷.

⁴³ В оригіналі: “*Quo audito Rudolfus rex Regem Ungariae, Suevos, Australes, Karinthianos et Stirienses advocans magnum exercitum congregavit; Otakerus autem regem Ruthenorum, Bohemos, Polonos, Saxones, Misnenses, Moravos et Thuringos largis oblatiis stipendiis convitavit ad prelium, in quo habuisse creditur circa 30 000 pugnatorum*”. Ibid. P. 118.

* Аббревіатор – канцелярист, котрий готував чорнові варіанти документів, а після погодження їх змісту, переписував набіло, звіряючи з утвердженим оригіналом.

⁴⁴ Colberg K., Leuschner J. Einleitung // Ibid. P. 7–15.

⁴⁵ Детальніше див. Ibid. P. 15–29.

** У “*Liber certarum historiarum*” та “*Anonymi Leobiensis Chronicon*” присутнє схоже формулювання, однак висловлено воно м’якше – “великою щедрістю”.

⁴⁶ Berciak A. Polacy w bitwie pod Suchymi Krutami / A. Berciak // Prace Naukowe Uni-wersytetu Śląskiego. Nr. 72. Prace Historyczne. IV. Katowice, 1975. S. 7–25.

⁴⁷ Mika N. Walka o spadek... S. 90–91; Войтович Л. Лев Данилович и загадки “австрийского узла” (1272–1278)... С. 135.

Відомості західних хронік XV ст.

На участь князя Лева у запеклій битві нам вказують одразу кілька латиномовних хронік XV ст. Пізній час написання, однак, не свідчить про малу інформативність – їх автори скористалися набутками попередніх хроністів, тому їх праці можна вважати цінними та важливими свідченнями.

Одним із таких джерел є “Хроніка Австрії” Томаса Ебendorфера (1388–1464), вперше запроваджена до наукового обігу Ієронімом Пежем 1725 р.⁴⁸ (перевидана у XX ст. під редакцією А. Лотські⁴⁹). На сторінках цієї книги ми зустрічаємо такий опис війська Пшемисла-Оттокара II:

Отже, цими криками в один голос вітали короля Оттокара, що вже річку Тію* убрід перейшов із союзниками своїми, котрими були король [Богемії] Вацлав, його дядько**, та король Апулії***, князі Глоговії, Генріх Вроцлавський, Казимир з Польщі, князь з Каліша, з Серадзу, з Померанії, Теодоріх [насправді, маркграфа майсенського звали Дитріхом – І. П.], що прибув із Майсена, король Лев із Русі – найрідніший⁵⁰.

Не беручи до уваги деяких неточностей у викладенні подій, ми, однак, констатуємо, що звітку про участь Лева Даниловича у битві при Дюрнкруті залишила одна з найосвіченіших постатей XV ст. Томас Ебendorфер народився 10 серпня 1388 р. у Гасельбаха. Дитинство та юні роки майбутнього хроніста малодосліджені, однак відомо, що у 1408 р. він вступив до Віденського університету, де, після чотирьох років навчання, отримав науковий ступінь магістра вільних мистецтв, після чого залишився на викладацькій посаді, читаючи лекції з філософії та латини. Паралельно з викладанням, у 1419 р. Томаса Ебendorфера зараховано на богословський факультет. Через два роки навчання він прийняв сан священника, а ще через сім здобув ступінь доктора теології, через незначний час обійнявши посаду професора богословського факультету. Під час своєї університетської кар’єри він обирався ректором, а також

⁴⁸ Thomase Ebendorfferi de Haselbach Chronicon Austriacarum Libris V comprehensum ab ejusdem gentis origine ad annum usque MCCCCLXIII / R. D. P. Hieronymus Pez // Scriptorum Rerum Austriacarum veteres ac genuinae. T. 2. Lipsiae, 1725. Col. 682–987.

⁴⁹ *Ebendorfer Thomas. Chronica Austriae / Hrsg. A. Lhotsky // Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum rerum Germanicarum. Nova series (далі – MGH. SS rer. Germ. N. S.). T. 13. Berlin; Zürich, 1967.*

* Певно, мається на увазі річка Тая, притока Морави.

** На думку редакторів тексту, згадка про “короля Вацлава” є неправдивою (див. Ibid.), а мова насправді йде про Болеслава II (1220/25–1278), князя з польського міста Легніц. Можливо, юний принц і майбутній король Вацлав II (1271–1305) під час походу теж був присутнім при батькові.

*** Під “королем Апулії” варто розуміти опольського князя Владислава (пом. 1281 р.).

⁵⁰ В оригіналі: Quibus sic ordinatis rufores personuerunt regem Otthakarum iam Tyam fluvium vadasse cum suis auxiliariis, qui fuere rex [Bohemiae] Wentzeslaus avunculus eius et rex Apulie, duces Glogovie, Hainricus Wratislaviensis, Casimirus de Polonia, dux de Caleis, de Syras, de Pomerania, Theodoricus comes de Missna, rex Leo de Russia ipsius cognatus. Ibid. P. 146.

представляв свій навчальний заклад на церковному соборі у Базелі (1432–1435). Цивільна кар'єра Ебendorфера на початках також була вельми успішною: як парламентар імператора Фрідріха III (1415–1493) він побував у численних відрядженнях, проте через деякий час втратив прихильність монарха і потрапив в опалу⁵¹.

Не викликає сумнівів той факт, що Томас Ебendorфер мав великий доступ до архівних і бібліотечних матеріалів, тому повідомлення про події навколо великої битви 1278 р. та участі у ній князя Лева є, на нашу думку, цілком достовірною звісткою, можливо, запозиченою з хронік більш ранніх часів, адже аналіз джерельної бази його “Хроніки Австрії” показав, що майже всі відомі нам твори, де у військах чеського короля згадується галицький князь⁵², були використані ним⁵³.

На особливу увагу заслуговує також інше джерело XV ст. – “Всесвітня хроніка монаха Альберта”⁵⁴. Подібно до свідчень Томаса Ебendorфера, ми зустрічаємо серед переліку контингентів армії Пшемисла-Оттокара II згадку про Лева Даниловича, “короля Русі”:

Оттокар просувається вперед проти Австрії у силі великій. Його союзниками були король Вацлав*, дядько свій, князі опольський і глоговський, сілезький і вроцлавський, з Польщі, з Каліша, з Сирадзу, з Померанії, всі князі, граф Дитріх із Майсена, Лев, король Русі, князь Саксонії, єпископи магдебурзький та мерзебурзький⁵⁵.

Автором цієї хроніки, написаної впродовж 1426–1454 рр., вважають нотаря Альберта Штутена, відомості про котрого дуже обмежені. Збереглися свідчення, що він навчався у Кьольнському університеті, опановуючи римське право. Через деякий час, можливо, отримавши богословську освіту, він став ченцем-цистеріанцем у монастирі в Здар-над-Сазавою, що у сучасній Чехії. Як зауважено у Кьольнському пом'янику, помер Альберт 1456 р.⁵⁶, хоча у монастирі зберігся запис, згідно якого “брат Альберт” покинув цей світ у 1458 р.⁵⁷

⁵¹ Lhotsky A. Leben und werke // Ibid. P. 1–23.

⁵² Детальніше див. *Войтович Л.* Лев Данилович і загадки “австрійського узла” (1272–1278)... С. 133–134.

⁵³ Lhotsky A. Die quellen der “Chronica Austriae” / A. Lhotsky // MGH. SS rer. Germ. N. S. T. 13. P. 24–59.

⁵⁴ Die Weltchronik des Mönchs Albert 1273/1277 – 1454/56 / Ed. R. Sprandel // MGH. SS rer. Germ. N. S. T. 17. München, 1994.

* Згадка про “короля Вацлава” свідчить на користь того, що хроніст користувався тими самими джерелами, що і Томас Ебendorфер.

⁵⁵ В оригіналі: *Ottokarus procedit contra Austriam in manu forti. Cui auxilio fuerunt rex Wenceslaus, avunculus suus, et duces Oppullensis et Glogaw, Slesie et Wratislavie, de Palan, de Kaleys, de Syras, de Pomerania, omnes duces, comes Didericus de Myssna, Leo rex Ruscie, dux Saxonie, Magdeburgensis, Mersburgensis episcopi.* – Ibid. P. 179.

⁵⁶ Engels O. Albert von Siegburg oder Albert Stuten? Beobachtungen zu einer Weltchronik des 15 Jahrhunderts / O. Engels // Studien zum 15. Jahrhundert: Festschrift für Erich Meuten / hrsg. von J. Helmraht und H. Müller in Zusammenarbeit mit H. Wolff. München, 1994. Bd. 1. S. 763–780.

⁵⁷ Sprandel R. Einleitung / R. Sprandel // MGH. SS rer. Germ. N. S. T. 17. P. 13.

Джерельна база хроніки Альберта ґрунтовна⁵⁸. Відзначимо, що цитований нами фрагмент майже дослівно збігається зі свідченнями німецькомовної хроніки Леопольда з Відня, котра прямо вказує на участь галицького князя Лева у битві при Дюрнкруті⁵⁹. Можливо, саме з цього джерела і почерпнув свої відомості Альберт, хоча існують і деякі розбіжності: у німецькомовній хроніці не згадується про присутність на полі бою саксонського князя (натомість згадані саксонці, можливо, найманці). Як відзначив у коментарі Рудольф Шпрандель, згадка про цього достойника може доповнити існуючі уявлення про битву при Дюрнкруті⁶⁰.

Важливі свідчення подає також баварський історик Вейт Арнпек (1430/1440–1496) у своїй праці “Хроніка Австрії”, вперше опублікованій Ієронімом Пежем 1721 р.⁶¹ На сторінках цього джерела про велику битву між Пшемислом-Оттокар II та Рудольфом Габсбургом ми дізнаємося наступне:

Скликали же кращих людей королівства і зібрали нові війська земель своїх, а саме Богемії та Моравії, та навіть із земель чужинських: Польщі, Померанії, Сілезії, Лузатії*, Саксонії та Майсена з князем з Глогова, князем *Bransianiae*** , князем Польщі, князем із Каліша, з Серадзу та з Померанії, графом Майсена, королем Русі та іншими⁶².

Одразу звертає на себе увагу той факт, що з невідомих причин баварський хроніст не назвав “короля Русі” за іменем, хоча сумніватися у тому, що мова йде про Лева Даниловича, не доводиться. Зауважимо, що автор взагалі не вказав імені жодного союзника чеського короля.

Життя і діяльність Вейта Арнпека малодосліджені, а більшість подробиць його біографічних даних відомі дослідникам на основі його власних свідчень, що збереглися у творах. Народився цей хроніст у 1430-х рр. Після початкової освіти, здобутої в Амберзі, він у 1454–1457 рр. навчався у Віденському університеті. Зважаючи на те, що кількома роками пізніше він отримав посаду капелана, місцем навчання міг бути богословський факультет. Додаткових даних про його освіту не виявлено; не більше відомо і про його громадську діяльність, хоча є свідчення того, що Арнпек працював у Бамберзі та Регенсбурзі. Згідно з некрологом, помер хроніст 1496 р.⁶³

⁵⁸ *Sprandel R.* Einleitung... P. 18–24.

⁵⁹ *Österreichische chronik von den 95 Herrschaften...* P. 133.

⁶⁰ Див. *Die Weltchronik des Mönchs Albert...* P. 179.

⁶¹ *Viti Arnpeccii Chronicon Austriacarum / R. D. P. Hieronymus Pez // Scriptores Rerum Austriacarum veteres ac genuinae.* T. 1. Lipsiae, 1721. Col. 1174–1295.

* *Йдеться про область розселення лужицьких сербів, що нині входить до складу Саксонії.*

** *Цілком вірогідно, що Bransiania – це спотворена форма від Wratislavia (нім. – Breslau), тобто мова йде про сучасне польське місто Вроцлав.*

⁶² В оригіналі: *Accersitis autem Regni Primoribus, collectisque novis copiis deterris suis, scilicet Bohemia et Moravia, et etiam de aliis terriis, Polonia, Pomerania, Slesia, Lusatia, Saxonia et Missna, cum Duce de Glokau, Duce Bransianiae, Duce Poloniae, Duce de Kaleis, de Syras, et de Pomerania, Comite Missnae, Rege Rusiae etc.* Ibid. Col. 1226–1227.

⁶³ *Dicker S.* Landesbewusstsein und zeitgeschehen. Studien zur bayerischen Chronistik des 15 Jahrhunderts / S. Dicker. Köln, Weimar, Wien, 2009. P. 134.

Під час написання “Хроніки Австрії” Вейт Арнпек скористався низкою праць своїх попередників⁶⁴. Як і у хроніста Альберта, важливе місце тут займає вже згаданий нами історичний твір Леопольда з Відня, з якого могли бути почерпнуті відомості про склад війська Пшемисла-Оттокара II. Проте цілком можливо, що інформацію було взято з інших джерел, адже відомості про участь лужичан у битві, наскільки нам відомо, в інших хроніках не зустрічаються.

Таким чином, хроністи XV ст. засвідчили участь Лева Даниловича у битві при Дюрнкруті між чеським королем Пшемислом-Оттокар II і Рудольфом Габсбургом. У їх повідомленнях є чимало спільного. Зокрема те, що галицький князь згадується лише під час перерахування союзників чеського монарха. На полі бою ми не знаходимо жодних відомостей про руські війська⁶⁵, що неминуче породжує дискусію, чи справді Лев міг бути присутнім при Дюрнкруті у 1278 р.?

Додаткові свідчення

Отже, серед анналістів другої половини XIII – поч. XIV ст. лише Оттокар Штирійський засвідчив участь Лева Даниловича у складі військ Пшемисла-Оттокара II під час великої битви 1278 р. Решта проаналізованих нами джерел мають, безперечно, більш пізні походження. На жаль, літописні відомості цього періоду також мало чим можуть допомогти.

Так, Л. Войтович, уважно дослідивши повідомлення у руських літописах про Лева і склавши перелік кампаній, у котрих брав участь галицький князь, зазначив, що майже всі 1270-ті рр. той провів на бойовому коні, але між зимою 1277 р., коли відбувся похід руських військ з ординцями на Литву, та 1279 р., коли Лев воював за Польську спадщину, згадки про нього відсутні⁶⁶. Отже, у серпні 1278 р., коли відбувалася битва між Пшемислом-Оттокар II і Рудольфом I, Лев випав із поля зору уважного літописця, тому перед дослідниками розгортається широке поле для дискусії.

Такий брак звісток саме кінця XIII – поч. XIV ст. підштовхує нас до думки, що дружинники галицького князя не брали участі у конфлікті, адже у хроніках цього періоду вони не згадані серед тих, хто приєднався до чеських військ. Однак робити поспішні висновки, мабуть, не варто, бо навіть і з них можна почерпнути важливі відомості.

У цьому контексті привертають увагу свідчення продовжувачів “Анналів Германа з Альтаха”⁶⁷ (сам Герман помер 1273 р.), одним з яких був Ебернгард,

⁶⁴ *Dicker S. Landesbewusstsein und zeitgeschehen... P. 150–152.*

⁶⁵ *Viti Arnpeccii Chronicon Austriacarum. Col. 1225–1228; Ebendorfer Thomas. Chronica Austriae... P. 146–150; Die Weltchronik des Mönchs Albert 1273/1277 – 1454/56. P. 178–183.*

⁶⁶ *Войтович Л. Штрихи до портрета князя Лева Даниловича... С. 145–146; Його ж. Галицько-Волинські етюди... С. 294.*

⁶⁷ *Hermannii Altahensis annales / Ed. Ph. Jaffé // Monumenta Germaniae Historica. Scriptores (далі – MGH. SS.). T. 17. Leipzig, 1925. P. 381–416.*

архидиякон із Регенсбурга⁶⁸. На сторінках цих джерел ми знаходимо наступний опис складу армії Пшемисла-Оттокара II:

Нарешті, протягом трьох чи двох років після вищезгаданого суду*, згаданий король Богемії, з земель своїх, а саме Богемії та Моравії, і також із земель чужинських, а саме Польщі, Померанії, Саксонії та Майсена, могутнє військо зібравши, табір засновує над рікою Моравою на полі, що назване Моравським, біля Цистердорфа⁶⁹.

Автентичність цього запису не викликає сумнівів⁷⁰, так само, як і ранній час його появи (70-ті – 80-ті рр. XIII ст.). Отже, ми маємо повідомлення сучасника військових подій 1278 р. Постає питання, чому хроністи, перелічивши союзні чеському королю війська, не вказали на присутність Лева Даниловича?

Читаючи далі, ми дізнаємося, що у таборі чеського короля хвилювалися за успіх майбутньої битви. Зокрема, феодала і союзники Пшемисла-Оттокара II вагалися і, можливо, навіть плели інтриги проти нього. Образно описуючи ці події, продовжувачі “Анналів” зазначали:

Це знаючи (про зрадницькі настрої – *І. П.*), той король Богемії nobiliv своїх до себе у намет скликає і перед ними повністю беззбройний з’являється, кажучи: “Ось, я стою перед вами без зброї і, хоча не втрачаю надії на вашу вірність, якщо б якась проти мене зрада або інші діяння були задумані, краще виступити, щоб мене вже зараз убити, ніж завтра зі мною багато тисяч людей убиті будуть”. Однак nobiliv, що допомагатимуть сумлінно, клятвено обіцяли⁷¹.

Важко сказати, чи дійсно Пшемисл-Оттокар II виголосив таку гарячу промову – адже з дослівним розумінням прямої мови в історичних джерелах варто бути дуже обережним – але бойовий дух його військ дійсно міг бути не найкращим. І викликано це могло бути тим, що частина чеських союзників або

⁶⁸ Eberhardi archidiaconi Ratisbonensis annalās / Ed. Ph. Jaffé // Ibid. P. 591–605.

* *Мова ведеться, мабуть, про відмову Пшемисла-Оттокара II у 1275 р. скласти васальну присягу імператорові Священної Римської імперії Рудольфу I Габсбургу, за що той оголосив чеського монарха зрадником.*

⁶⁹ В оригіналі: Tandem per tres vel duos annos, cisso predicto arbitrio, prefatus rex Bohemie, de terris suis scilicet Bohemia et Moravia, et eciam de aliis terriis scilicet Polonia, Pomerania, Saxonia et Michsna, fortem exercitum congregans, castra metatus est super flumen March, in campo qui dicitur Marichvelt prope Cistesdorf. Hermanni Altahensis annales. P. 410; Eberhardi archidiaconi Ratisbonensis annalās. P. 593.

⁷⁰ *Wichert Th.* Die Annalen Hermanns von Nieder-Altaiach / Th. Wichert // Neues Archiv. 1876. № 1. S. 371–393; *Müller M.* Die Annalen und Chroniken im Herzogtum Bayern 1250–1314 / M. Müller. München, 1983. S. 5–104.

⁷¹ В оригіналі: Quod cognoscens, idem rex Bohemie nobiles suos ad se in sum convocavit tentorium, et se eis inermem omnimodis presentavit, dicens: Ecce inermis in conspectu vestro sto, et licet de vestra fidelitate non diffidam, tamen si cui contra me prodicionis vel inique factionis esset voluntas, melius existeret, ut me nunc solum occideret, quam quod cras in bellum mecum multa milia hominum moriantur. Sed ipsi nobiles multis iuramentis, se ipsi fideliter velle assistere, promisserunt”. – Hermanni Altahensis annales... P. 410; Eberhardi archidiaconi Ratisbonensis annalās... P. 593.

дійсно перейшла на бік Рудольфа I, або не виконала своїх зобов'язань перед Пшемислом-Оттокарром II, одним із наймогутніших правителів Європи того періоду, і не з'явилася на поле бою. Цілком вірогідно, що тут криється відповідь на питання, чи справді Лев Данилович брав участь у кампанії 1278 р.

Саму можливість підтримки чеського короля галицьким князем заперечував ще Антоній Флоровський, вважаючи, що імператорові Священної Римської імперії вдалося схилити русинів на свій бік⁷². З цією точкою зору трохи згодом повністю погодився Володимир Пашуто⁷³. Обидва дослідники обґрунтовували свою позицію передусім вдалим дипломатичним ходом Рудольфа I. Прагнучи забезпечити собі надійні тили, ще у 1276 р. імператор відправив до Польщі та Русі досвідченого парламентаря – Генріха з Брена⁷⁴. Зауважимо, що сьогодні цю гіпотезу переглянуто⁷⁵.

Керуючись власними аргументами, позицію А. Флоровського та В. Пашуто підтримав Павло Грицак. Проаналізувавши геополітичне становище тогочасної Центрально-Східної Європи, дослідник дійшов висновку, що у відомій боротьбі чеського короля та імператора Священної Римської імперії князь Лев Данилович виступив на боці останнього, тому що не бажав посилення позицій Пшемисла-Оттокара II на польських теренах⁷⁶. Однак відомий фахівець з генеалогії Даріуш Домбровський звернув увагу на те, що у досліджуваній період відбулося зближення руського та чеського дворів⁷⁷. На думку польського дослідника, після смерті угорського короля Стефана V (1239–1272) князь Лев значно зблизився з Пшемислом-Оттокарром II на основі тісніших родинних стосунків, до того ж чеський монарх був зацікавлений у союзі з Даниловичами, адже саме через землі Галичини проходив важливий дипломатичний зв'язок із монголами⁷⁸.

Додавши до цього свідчення хронік XIV–XV ст., які чітко зафіксували присутність руських військ саме у складі армії Пшемисла-Оттокара II, ми можемо стверджувати, що галицький князь не переходив на бік Рудольфа I Габсбурга.

Отже, цілком імовірно, що Лев Данилович не зумів вчасно або у повній силі надати допомогу своєму союзникові. Так, Л. Войтович серед повідомлень у латиномовних хроніках, дотичних до 1278 р., віднайшов звістку сучасника подій, відомого теолога та папського посланця Томаса Тусці з Павії (бл. 1212–1284) про те неочікувану конфронтацію, яка в цей час виникла між русинами та валахами⁷⁹. На думку дослідника, оточення угорського короля Ласло Куна

⁷² Флоровский А. Чехи и восточные славяне. Очерки по истории чешско-русских отношений (X–XIII вв.)... Т. 1. Praha, 1935. С. 252–255.

⁷³ Пашуто В. Очерки по истории Галицко-Волинской Руси. Москва, 1950. С. 300–301.

⁷⁴ Міка Н. Walka o spadek po Babenbergach... S. 95.

⁷⁵ Див. Войтович Л. Лев Данилович и загадки “австрийского узла” (1272–1278)... С. 135.

⁷⁶ Грицак П. Галицько-Волинська держава. Нью-Йорк, 1958. С. 126–127.

⁷⁷ Dąbrowski D. Stosunki polityczne Lwa Daniłowicza z sąsiedzami zachodnimi... S. 44–50.

⁷⁸ Ibid. S. 46–49.

⁷⁹ Войтович Л. Лев Данилович и загадки “австрийского узла” (1272–1278)... С. 135–136.

(1262–1290), союзника Рудольфа I Габсбурга, спровокувало конфлікт, що завадив галицькому князю з'явитися на полі бою при Дюрнкруті⁸⁰.

Відзначимо, що така версія, на нашу думку, цілком пояснює відсутність згадок про руські війська у продовжувачів “Анналів...”, у тому числі й у Ебернгарда з Регенсбурга. Як сучасники подій, вони могли не знати про боротьбу руського князя із волохами, а записали лише ті військові контингенти, які безпосередньо з'явилися на полі бою. У той час як, наприклад, Оттокар Штирійський чи інші хроністи вже мали змогу охопити геополітичну ситуацію у регіоні повніше.

З іншого боку, неприбуття частини союзних військ дійсно могло викликати хитання у лавах Пшемисла-Оттокара II, котрий, очевидно, розраховував на значно більшу кількість воїнів. Недарма, мабуть, чеські джерела зауважили у рядах Пшемисла-Оттокара II самих богемців, моравів і поляків⁸¹.

Таким чином, у протистоянні Рудольфа I Габсбурга та Пшемисла-Оттокара II галицький князь Лев Данилович прийняв сторону останнього. Такого висновку можна дійти, спираючись на свідчення численних західних хронік XIV–XV ст. До того ж не варто забувати і про напружені стосунки між Левом та угорським королем Ласло Куном, головним союзником імператора Священної Римської імперії. Однак чи очолював він безпосередньо галицькі дружини під Дюрнкрутом, залишається під питанням. Подальша наукова дискусія із залученням нових джерельних даних дозволить пролити більше світла на цю важливу проблему, а їх ґрунтовний аналіз, імовірно, дасть можливість встановити особу першого хроніста, котрий позначив ім'я галицького князя Лева Даниловича серед активних учасників великої битви між чеським королем і засновником династії Габсбургів.

GALICIAN TROOPS IN THE BATTLE NEAR DURNKRUT IN 1278: FACTS AND GUESSES

Ilyia PARSHYN

The Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
the Department of Medieval History
4 Kozelnytska str., Lviv 79026, Ukraine

The article presents the analysis of Western chronicles of XIII–XV centuries (“Ottokars Österreichische Reimchronik”, “Österreichische chronik von den 95 Herrschaften” by Leopold from Vienna, “Anonymi Leobensis Chronicon”, “Liber certarum historiarum” by abbot Joann from Viktring, “Historie de gestis Romanorum Principum” by Dietrich from Niem, “Chronica Austriae” by Thomas Ebendorfer, “Die Weltchronik des Mönchs Albert 1273/1277–1454/56” and “Chronica Austriae” by Veit Arnpeck). All these sources mention that Lev Danilovich, called as “rex Rusciae”, took part in the

⁸⁰ Войтович Л. Лев Данилович и загадки “австрийского узла” (1272–1278)... С. 135–136.

⁸¹ Letopis Jindřicha Heimburskeho / Wyd. J. Emler // Fontes Rerum Bohemicarum. T. 3. Praha, 1882. S. 316; Cosmae chronica Boemorum / Ed. R. Köpke // MGH. SS. T. 9. Leipzig, 1925. P. 192.

great battle near Durnkrut in 1278 between Premysl Ottokar II of Bohemia and Rudolf I Habsburg. All investigated sources indicate Lev Danylovych to be in the troops of Bohemian king. These testimonies are very important to understanding of diplomacy of Galician duke in the last quarter of XIII century. Further scientific debate with involving new sources will shed more light on this important issue, and detail analysis will give us a chance to identify the first chronicler, who marked the name of the Galician prince Lev Danylovych among active participants of the great battle between the Czech king and the founder of Habsburg's dynasty.

Key words: Lev Danylovych, Premysl Otakar II, Rudolf I Habsburg, Durnkrut, “rex Rusciae”.

ГАЛИЦКИЕ ВОЙСКА В БИТВЕ ПРИ ДЮРНКРУТЕ 1278 ГОДА: ФАКТЫ И ДОГАДКИ

Илья ПАРШИН

Институт украиноведения имени И. Крипьякевича НАН Украины,
отделение истории средних веков
ул. Козельницкая 4, Львов 79026, Украина

В статье представлен анализ западных хроник XIII–XV вв. (“Ottokars Österreichische Reimchronik”, “Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften” Леопольда из Вены, “Anonymi Leobensis Chronicon”, “Liber certarum historiarum” аббата Иоанна из Виктринга, “Historie de gestis Romanorum Principum” Дитриха из Ниема, “Chronica Austriae” Томаса Эбендорфера, “Die Weltchronik des Mönchs Albert 1273/1277–1454/56” и “Chronica Austriae” Вейта Арнпека). Все вышеуказанные источники отмечают участие Льва Даниловича, именованного “королем Руси” (“rex Rusciae”), в битве при Дюрнкруте в 1278 г. между чешским королем Пшемислом II Оттокар и Рудольфом I Габсбургом. При этом исследованные источники точно указывают, что галицкие войска были союзниками именно чешской армии. Подобные известия очень важны для исследования дипломатической политики Льва Даниловича в последней четверти XIII века. Дальнейшая научная дискуссия с привлечением новых источников прольет больше света на этот важный вопрос, а их детальный анализ даст нам возможность определить первого хрониста, который отметил имя галицкого князя Льва Даниловича среди активных участников великой битвы между чешским королем и основателем династии Габсбургов.

Ключевые слова: Лев Данилович, Пшемисл II Оттокар, Рудольф I Габсбург, Дюрнкрут, “rex Rusciae”.

Стаття надійшла до редколегії 15.09.2012

Прийнята до друку 21.11.2012